

Holder József /

A MÚLT ÉS JÖVŐ ÉS A JIDDIS IRODALOM

A *Múlt és Jövő* érdemei a héber irodalom körül ismeretesekek nemcsak Magyarországon. Kezdődik Patai József hatalmas műfordítói munkásságával, amely valóban felébresztette a magyar zsidóságban az érdeklődést ősi nyelvének irodalma és költészete iránt, és egyben megismertette azokat az általános irodalommal foglalkozó, irodalom iránt érdeklődő nem zsidó közönséggel is Magyarországon.

Talán kevésbé ismertek, de nem kevésbé értékesek a *Múlt és Jövő* érdemei a jiddis irodalom terén is.

A *Múlt és Jövő* az első perctől fogva félretett minden nyelvpolitikai szempontot, és a jiddis irodalmat a zsidó nép egyik legértékesebb nemzeti kincsének tekintette, anélkül, hogy az valamennyire is a héber irodalom rovására ment volna. Öröm volt nézni, milyen szépen megférnek a *Múlt és Jövő* hasábjain a két irodalom legkiválóbb reprezentánsai, és hogy mennyire egy és ugyanazon célt szolgálják karöltve: a zsidó kultúra és a zsidó irodalom terjesztését. Zsidó célt minden pártpolitika nélkül.

Bialik és Salom Asch, Csernichowsky és Abraham Reisen, Hameiri, Grünberg úgy, mint Salom Alejchem és Perc egymást átölelve sétáltak be a *Múlt és Jövő* hasábjain keresztül a magyar zsidóság családi köreibe.

Ki nem emlékszik arra, hogy miként gondolkoztak nálunk 25 évvel ezelőtt a jiddis nyelv felől. Lenézték, valami furcsa zsargonnak, komikus keveréknek tartották, afféle konyhanyelvnek, amelyet csak úgynevezett „polisiek” használnak. Senki sem akarta elhinni, hogy ezen a nyelven lehet irodalmat is „csinálni”, szép verseket dalolni. Legfeljebb a mulattatási képességeit ismerték el; brettli-re valónak tartották, Wertheimer-orfeum töltelékének. És bár hittestvéreink legjobbjai is „híztak” az annak idején híres Littmann Peppi zsargonpikantiáin, amelyek valóban távol állottak a jid-

dis irodalomtól, sőt egyenesen szégyent hoztak reá, sehogy sem akarta senki sem a más nyelvekkel való analógiát keresni; hogy lehet ugyanazon a nyelven santán-dalokat is, gyönyörű, komoly értékű verseket is alkotni.

A *Múlt és Jövő* megtörte a jeget. A modern jiddis irodalom leggyönyörűbb termékeiből mutatott be a magyar-zsidó közönségnek kitűnő műfordításokat. Salom Ascht szólaltatta meg hasábjain akkor, amikor ennek a ma már világhírű írónak a nevét még senki sem hallotta nálunk. Salom Alechemet, Percet, Reisent, Mendelét stb., stb.-t. És így fokozatosan eloszlatta az előítéleteket a jiddis nyelvvel szemben a magyar zsidóság szívében.

Később sokkal merészebb lépésre vállalkozott a *Múlt és Jövő*. Irodalmi estélyein, amelyek a Vigadó és a Zeneakadémia telt házai előtt folytak le, az élő jiddis nyelvet is megszólaltatta nagy magyar művészek és énekesek száján. És mint a héber költőkkel is tette, szándékosan a M. kir. Operaház és az állami színházak legelőkelőbb nem zsidó művészeivel adatta elő ezeket az „egzotikus” termékeket, melyekre így rábátorodtak aztán zsidó művészeink is. Nemegyszer szinte varázserővel hatottak a szebbnél szebb jiddis népdalok és versek az intelligens hallgatóságra.

És ha még ma is vannak elég sokan a magyar zsidóságban, akik még mindig nem tudják szívlelni ezt a zamatos, igazi zsidó népnyelvet, és nem látják, hogy ha etimológiai boncolókés alá vesszünk minden más nyelvet, azt is keveréknek nevezhetnők, feltétlenül a *Múlt és Jövő* nagy érdeme az, hogy a magyar zsidóság nagyrésze a jiddis nyelvet egyenjogú nyelvnek tekinti, a jiddis irodalmat pedig par excellence irodalomnak ismeri el.

A *Múlt és Jövő*, nyugodtan mondhatjuk, a jiddis irodalmat szalonképessé tette Magyarországon.

HOLDERJÓZSEF SÍRFELIRATA:

NAGYBOCSKÓN SZÜLETETT, TISZA PARTJÁN,
MÁRAMAROSBAN. ÁM CSODAKÉNT SZÍVÉBEN
JORDÁNPARTI VIRÁG NŐTT. ITT ÉLT, ÉNEKE
ZENGETT, HÍREDET VITTE, MAGYAR VERS,
KÉT IDEGEN NYELV BIZTOS SZÁRNYAIN
KÜLDTE VILÁGGÁ. ÁLLJ MEG VÁNDOR AZ ÚTON,
KÖLTŐ ALSZIK E SÍRBAN.